

Финансовият мениджмънт в застраховането

Проф. д. ик. н. Марин Нейков,
УНСС

При условията на пазарната икономика и осъществяващите се глобални процеси коренно се промениха икономическите основи, върху които се развива и оценява дейността на отделните застрахователни дружества и на икономиката като цяло. Нарастващата зависимост на резултатите от дейността на застрахователното дружество от динамиката на обкръжаващата застрахователна бизнес среда (на национално и глобално равнище), от задълбочаващите се консолидационни процеси в застраховането и навлизането на чуждестранни застрахователни компании на националния застрахователен пазар, които завладяха значителна част от него, от нарастващата конкуренция и адекватните промени в регулаторната рамка, безусловно налагат бързо и без загуба на ефективност преодоляване на дефицитите в управлението на застрахователната защита. Освен това българските застрахователи постепенно излизат на европейския и международния застрахователен пазар. При тези условия в нова ситуация са поставени мениджърите (изпълнителни директори, прокуристи или финансови представители) на застрахователните дружества. Настъпилата ситуация на застрахователния пазар и в обкръжаващата застрахователна бизнес среда внасят чувствителни промени в управлението на застраховането.

За да функционира нормално застрахователното дружество, то трябва да разполага с потребните материални, нематериални и финансови активи. За да може да ги придобие, дружеството трябва да притежава потребния капитал, необходимите

финансови ресурси. При условията на пазарната икономика и осъществяващата се глобализация икономическите основи, върху които се развива и оценява финансовата дейност на отделните застрахователни дружества, придобиват важно значение за конкурентоспособен и устойчив растеж. Пред всяко застрахователно дружество се поставят поне следните важни въпроси:

Какъв капитал е необходим за нормалното функциониране на застрахователното дружество?

Какви финансови ресурси е потребно да се изразходват за осъществяването на застрахователната дейност?

От къде и по какъв начин ще се набавят те?

Колко ще му струват?

Каква доходност (възвръщаемост) на капитала се очаква да се получи от тази дейност?

Как да се инвестират (използват) финансовите ресурси, за да се осигури конкурентоспособен растеж?

Какви промени ще настъпят в пазарния дял на застрахователното дружество и в каква посока ще бъдат те?

Какъв ще бъде крайния финансов резултат от дейността?

Значителна част от авторите в областта на финансовия мениджмънт и мениджърите на големите компании считат, че основната цел от функционирането на всяко предприятие е максимизиране на стойността на техните собственици чрез създаване и оползотворяване на потенциал за конкурентоспособен растеж и постигане на максимална печалба при минимални разходи на собствен и привлечен капитал. В застрахователното дружество тази цел не се поставя в явен вид като основна, водеща, защото в застрахователно-техническият план не се калкулира добавка за печалба и за дивиденди на акционерите. Тя обаче се преследва и от застрахователните дружества чрез увеличаване на другите добавки за разноски и чрез стремеж към постигане на други приоритети: растеж на обема на застрахователната дейност и на събраните приходи от застрахователни премии, увеличаване на пазарния дял и на доходите, тарифна конкурентоспособност, внедряване на модерни

застрахователни и информационни технологии, качествено обслужване на клиентите и задоволяване на техните потребности, създаване на работни места, повишаване ефективността на човешкия капитал като индивидуална, корпоративна и обществена и максимизиране възнагражденията на персонала и др. Желанието за печалба обаче трябва да се съобразява със сигурността за съществуване на застрахователното дружество.

С влизане в действие на Кодекса за застраховане (2006 г.), с транспонирането на европейските директиви и появилата се финансова и икономическа криза, възникват нови предизвикателства пред изискванията за повишаване качеството на корпоративния мениджмънт в застраховането, за усъвършенстване системата на планирането, актюерството, вътрешния контрол, управление на разходите и на резултатите от дейността, което изисква поддържането на адекватен застрахователен мениджмънт, който става сериозна опорна точка на застрахователния бизнес и обслужва вземането на управленски решения. С оглед на това водеща роля в управлението на застрахователното дружество придобива и финансовия мениджмънт като негов основен и важен компонент.

Финансовият мениджмънт представлява съвкупност от правила, принципи, методи, способности, техники, подходи и форми, прилагани при изпълнение на функции, дейности, задачи и операции във връзка с управлението на финансите на застрахователното дружество с оглед постигане на максимално оползотворяване на финансовите ресурси и повишаване продуктивността на застрахователната дейност от тяхното използване. Той е важен и необходим не само за застрахователните дружества, а за всички видове бизнес – както за банките и другите финансови институции, така и за предприятията от производството, търговията, транспорта, туризма, т.е. от целия реален сектор на икономиката.

Финансовият мениджмънт е относително самостоятелна част от управлението на застрахователното дружество и определя начините и способите на управление на активите и капитала, в т.ч. и неговото свързване

с конкретните дейности на сътрудниците на дружеството при регламентиранияте от държавата чрез надзорния орган пазарни икономически условия. Той съдържа в себе си общите, характерните белези на застрахователния мениджмънт, но има и свои опорни точки – обекти, субекти и функции. Тяхното овладяване позволява да се изучава сложната проблематика, свързана с управлението на финансовите ресурси и капиталите в застрахователния бизнес, на паричните потоци, на резултатността и ефективността от застрахователната дейност. Чрез финансовия мениджмънт се направляват застрахователната стратегия, тактика и политика и се контролират, регулират и координират съответните застрахователни бизнес процеси, техните финансови параметри (обем на сключените застраховки, застрахователни плащания, застрахователно-технически резерви, приходи, административни и аквизиционни разходи, доходи от инвестиции, капитал и пр.).

Финансовият мениджмънт възниква като относително самостоятелна част от управлението на застрахователното дружество, за да задоволява управленските потребности по отношение на следните насоки:

- текущо управление на застрахователния бизнес, свързано с планирането на финансовите ресурси и осъществяването на всички процеси, дейности и операции за неговото изпълнение - ефектите при него идват бързо, незабавно, но не са трайни, затова застрахователните дружества, които градят дейността си изключително върху текущите решения не са конкурентноспособни и не могат да постигнат трайни резултати;

- стратегическо управление на финансовите ресурси на застрахователното дружество на основата на осъществяваната политика (финансова, инвестиционна, социална, иновационна, трудова, информационна) - рисковете тук са големи и често трудно се овладяват, но благодарение на провежданата стратегия по-късно идват ефектите, които обогатяват застрахователното дружество по целия жизнен цикъл на неговата дейност;

- отчитане, контролиране, анализиране, регулиране и координиране на финансовата

дейност на застрахователното дружество, на неговите обекти (активи, капитали, резерви, оборот, рентабилност, дивиденди, данъци, печалба и пр.) чрез овладяване и използване на съвкупност от правила и регулатори за функционирането на тези обекти с оглед на дружествените и държавни интереси, така че при изменение на условията на застрахователния бизнес да се постигне максимално използване на ресурсите - чрез тях застрахователното дружество търси най-доброто стиковане на инвестиционните проекти за разширяване на застрахователния бизнес с регулаторите, провеждане на мероприятия и изпълнение на решения за защита от фискалните регулатори и за използване на действащите преференции към инвестиционната политика и бизнеса;

- мобилизиране, инвестиране и рационално управление на свободните парични средства на капитала и застрахователно-техническите резерви в съответствие с провежданата инвестиционната политика в застрахователното дружество, с която трябва да се гарантира сигурност и възвръщаемост, рентабилност, ликвидност, смесване и разсейване на инвестициите;

- събиране, документиране, предаване, обработване, съхранение и предоставяне за използване на цялия необходим достоверен, полезен, точен и уместен финансов информационен ресурс, отнасящ се до активите и пасивите на застрахователното дружество, до осъществяваните застрахователни процеси, дейности и операции, изразяващи вида и характера на измененията в състоянието и кръгооборота на финансовите ресурси, на активите и пасивите към даден момент, т.е. осъществяване на цялостната финансово-счетоводна дейност, която е първата предпоставка за действено управление на застрахователното дружество, и в частност на неговите финанси.

Основната цел на финансовия мениджмънт е да интегрира процесите на застрахователно-техническото планиране, прогнозиране, програмиране, бюджетиране, разходване, осчетоводяване, анализ и контрол в единна система за управление на финансовите ресурси по начин, съответстващ на реалните

пазарни условия. За изпълнението на тази основна цел финансовият мениджмънт има главни и постоянни задачи.

Главните задачи на финансовия мениджмънт са:

- да оптимизира финансовата дейност на застрахователното дружество;

- да определи необходимите реални активи за неговото нормално развитие и източниците, от които да се набавят потребните финансови ресурси;

- да развива финансовите възможности и връзки на застрахователното дружество, като следи и контролира провежданата тарифна политика, разпределя доходите и инвестициите и контролира текущите парични потоци;

- да оценява финансовия риск в застрахователната съвкупност;

- да гарантира сигурността за изплащането на предявените претенции от страна на клиентите;

- да максимизира печалбата, като реинвестира част от паричните потоци в дейността на дружеството, а друга част да пренасочва към инвеститорите (акционерите);

- да повишава положителната съвкупна оценка на неговия баланс и на имиджа (образа) му в обществото и предвъншния свят.

Постоянните задачи, поставени пред финансовия мениджмънт са насочени към увеличаване на перспективите за оцеляване и проспериране на застрахователното дружество, развиване и разширяване на неговата застрахователна дейност, придобиване на конкурентно предимство по отношение на отделни застрахователни продукти и намаляване на финансовия риск в застрахователния бизнес.

Финансовият мениджмънт се осъществява при спазването на следните принципи:

- размерът на разходите да не влияе отрицателно върху стабилността, икономическия растеж и конкурентоспособността на застрахователното дружество;

- оптимално планиране, прогнозиране, програмиране, разпределение и изразходване на финансовите ресурси;

- извършването на разходите да е съобразено с предварително определените политики, програми, бизнес цели и резултати;

- ефективност, ефикасност и продуктивност на разходите;

- ясно разграничение на правомощия, отговорности и задължения между органите, участващи в системата на финансовия мениджмънт.

За решаване на проблемите на финансовия мениджмънт към големите застрахователни дружества (компани, холдинги) се обособява специална длъжност - финансов мениджър, чиито функции и задачи в по-малките дружества се изпълняват от изпълнителния директор (Managing Director).

При управлението на финансите на застрахователното дружество финансовият мениджър трябва своевременно да осигури наличието на всички необходими парични средства за съответния период, при най-приемливи финансови условия (при най-ниска цена), да направи всичко възможно за тяхното изразходване по най-ефективен начин, за да се получат оптимални финансови резултати. За постигане на това финансовият мениджър трябва непрекъснато да следи и анализира възникващите финансови отношения, стойностните значения на отделните балансови статии за средствата и източниците им, тяхното движение и използване, да установява финансовото състояние на застрахователното дружество към даден момент, да проследява изпълнението на поставените цели, да предложи подходящи реализуеми идеи, теоретични модели, механизми и техники за тяхното максимално постигане, да разработи и приложи принципи, които определят насоките на действие във всички финансови аспекти на застрахователната дейност.

Финансовият мениджмънт се съществува при наличието на различни интереси на субектите във вътрешната и външна бизнес среда. Най-общо отделните групи интереси на субектите се свеждат до следните:

- собствениците (акционерите): максимална печалба, възвръщаемост на инвестирания капитал при приемливо равнище на риска и високи дивиденди;

- мениджърите: максимален доход и други

привилегии, висок темп на растеж на застрахователното дружество, максимален обем на сключените застраховки и постъпилите застрахователни премии и други;

- наетият персонал: високи работни заплати и осигуровки, сигурна заетост, добри условия на труд, перспективи за кариерно израстване и др.;

- клиентите (застрахованите): ниски цени, високо качество на продуктите и на обслужването;

- доставчиците: голям обем на поръчките, дългосрочни договори за доставка, своевременно инкасиране на вземанията;

- държавата: висок облагаем доход, откриване на нови работни места, обезщетяване на щетите при настъпването на застрахователен случай, подпомагане чрез финансови средства опазването на околната среда и др.;

- проектанските и строително-монтажни фирми: висока стойност на инвестиционните проекти;

- финансиращите институции: висока кредитоспособност на кредитираните застрахователни дружества;

- населението: висока надеждност и сигурност на застрахователната защита, подобряване на инфраструктурата в района и др.;

- конкурентите: спечелване на конкурентната борба, увеличение на пазарния дял, запазване на конкурентното предимство;

- презастрахователите и съзастрахователите: висока отстъпена премия, която да им позволи да покрият възникналите щети за тяхна сметка и да реализират положителен резултат.

Несъвпадението и противоречието в интересите на посочените групи и възможността всяка от тях да оказва влияние с различна сила върху протичането на застрахователната дейност, с оглед защита и постигане на своя интерес, затрудняват осъществяването на финансовия мениджмънт. За тяхното задоволяване финансовите мениджъри в практически план трябва да проучат, разкрият и анализират каналите за акумулиране на доходи и счетоводна (брутна) печалба, да осмислят преференции чрез данъчната (облагаема) печалба, да установяват

чистата (нетна, балансова) печалба, както и извършваните разходи и степента на оцетимост общо и по видове застраховки, платежоспособността и ликвидността.

Основните обекти на финансовия мениджмънт в застрахователния бизнес са капиталите и застрахователно-техническите резерви на застрахователното дружество, тяхното формиране, организация, управление и разпределение за посрещане на всички застрахователни плащания и нормалното осъществяване на застрахователната дейност. Раздвижените капитали, капиталовите и застрахователно-техническите резерви, реализираните приходи от осъществената застрахователна дейност намират конкретен израз в доходите и печалбата от застрахователния бизнес, които също са обекти на финансовия мениджмънт. Като специфични обекти на финансовия мениджмънт на застрахователното дружество са управлението на финансовия риск, инвестиционната, кредитната и дивидентната политика, валутните инструменти и други.

Субектите на финансовия мениджмънт, които изпълняват функциите по управление на застрахователния бизнес не са локализирани в ограничен брой сътрудници. Непосредствени субекти на финансовия мениджмънт са участниците в застрахователната управленска пирамида - изпълнителни директори и техни заместници, директори на дирекции, собственици, отговорни актюери, експерти, ревизори, одитори, контролинг-специалисти, както и държавните институции, осъществяващи регулиране, контрол и надзор на застрахователната дейност. Приоритетна роля при неговото осъществяване обаче имат специализираните управленски структури с финансово-счетоводно предназначение - финансовите мениджъри, специалистите от финансово-счетоводните, инвестиционните, контролните и другите икономически звена. Обединени заедно те трасират застрахователната финансова политика, тактика и стратегия и управляват финансите на застрахователното дружество. Чрез субектите на финансовия мениджмънт се осмислят и решават редица междузастрахователни интереси: цени на застрахователните и

извънзастрахователните сделки, комисиони, регресни искиове, гаранции, преференции за бизнеса, разпределение на отговорност по покриване на рискове чрез съзастраховане, презастраховане, данъчни и митнически плащания и други.

Собствениците или акционерите на застрахователното дружество имат своя мисия като субекти на финансовия мениджмънт. Те дават съгласие и средства за финансиране на инвестиционни проекти за застрахователния бизнес, определят разпределението на печалбата и величината на дивидентите, д и р и ж и р а т с д р у ж а в а н и я т а н а застрахователното дружество. Техните интереси се съчетават в рамките на финансовия мениджмънт с кредитните институции. Чрез синхрон между тях се осъществяват съвместни инвестиции, проекти, програми, застрахователни сделки. Наред с това чрез него се определят цената на кредитите, лихвата и погашенията.

Финансите на застрахователното дружество представляват съвкупност от финансови отношения, възникващи при всички парични потоци, с които е свързано застрахователното дружество с другите икономически субекти и с държавата. Те изразяват система от финансови (парични) отношения между застрахователното дружество и останалите контрагенти – застраховани, доставчици, банки, другите застрахователни дружества, съзастрахователи, презастрахователи, персонала, структурни поделения, държавата, общината и др.. В тесен смисъл на това понятие същността на финансите се свързва само с еднопосочните парични отношения, при които участието на застрахователното дружество не е свързано с обратно движение на пари.

При опитите за дефиниране на същността на финансите се поставят акценти, основаващи се на представата, че те са:

- съвкупност от парични отношения, които се създават в процеса на набирането на паричните средства, и разходването им, исторически свързано със съществуването на държавата;

- наличната парична маса на участниците в социално-икономическия механизъм –

правителство, фирми, индивиди и паричното управление;

- форма и израз на движение на пари или на парични потоци между икономическите субекти;

- дейност на икономическите субекти, свързана с формирането и използването на централизирани и децентрализирани парични фондове;

- съвкупност от дейности, свързани с движението и управлението на парите;

- съвкупност от парични отношения, възникващи при всички входящи и изходящи парични потоци, с които са свързани стопанските предприятия.

С оглед на това в литературата съществуват различни определения за същността на финансите на предприятието. Г. Петров счита, че те са „... парични отношения при набавяне на капитала на фирмата и неговото влягане в реални активи с цел увеличаване на богатството на собствениците”. В. Стоянов посочват, че те са „... парични средства, изразяващи движението, съпоставянето и ефективното балансиране на постъпленията и разходите на предприятието”. И. Йовчев определя финансите на предприятието „... като съвкупност от средства, с които предприятието извършва дейността си, и отношенията, в които то влиза с оглед на ефективното им управление, при спазване на определени правила и наличието на определени знания”. Други автори застъпват становището, че те са „... съвкупност от икономически принципи за постигане на максимален размер богатство на собствениците му, или като изкуство и наука за управлението на паричните средства”.

Финансовите отношения в застрахователното дружество са специфични парични отношения, които възникват в процеса на застрахователната и инвестиционна дейност. Те са свързани с формиране на собствения капитал, със събирането на застрахователните премии и създаването на застрахователно-техническите фондове и резерви, с тяхното разпределение и използване за застрахователни плащания и покриване на разходите и за инвестиции в различни видове финансови активи. Финансовите отношения могат да се систематизират в следните групи:

а) с акционерите във връзка с формирането и последващото увеличение на основния капитал и плащането на дивиденди;

б) със застрахованите, по повод сключването на застрахователните договори и събирането на застрахователната премия, от една страна, и застрахователните плащания при настъпване на застрахователен случай, в съответствие с условията на застрахователния договор, от друга страна;

в) с териториални поделения (клонове, агенции, представителства) по повод уреждане на вътрешни разчети и комисионни плащания;

г) с застрахователните посредници във връзка със събрана и внасяна (превеждана) от тях премия и изплащането на комисионни възнаграждения;

д) с институциите, в които членува застрахователното дружество (Асоциацията на застрахователите в България, Националното бюро на българските автомобилни застрахователи, Гаранционния фонд и др.);

е) с държавната и общинска администрация – КФН, НАП, НОИ, данъчните служби на общината и др.;

ж) с банковите институции във връзка с открити разплащателни и депозитни сметки, получаване и погасяване на кредити, покупко-продажба на валута и на финансови активи (акции, облигации и други ценни книжа);

з) с другите застрахователни дружества, свързани с регресни искове и съзастраховане;

и) с презастрахователи по повод на отстъпена премия, получени застрахователни обезщетения, комисионни, участие в резултата, формиране на частта на презастрахователя в застрахователните резерви и др.;

й) с персонала във връзка с начисляване на възнагражденията и удържките върху тях;

к) с дъщерни, асоциирани и смесени предприятия и инвестиционни посредници по повод инвестиционната дейност и други.

Държавните институции, осъществяващи регулиране, контрол и надзор на застрахователната дейност (КФН, зам. председателя на комисията, ръководещ управление „Застрахователен надзор”, Гаранционния фонд, Националното бюро на българските автомобилни застрахователи, Националната агенция за приходите, общинската

администрация и други) извършват взаимодействие на националните интереси с тези на застрахователното дружество чрез инструментариума на финансовия мениджмънт. Държавата чрез своята политика следва да изпълнява ролята на катализатор на икономическото развитие, помощник на бизнеса и регулатор. Заедно с това тя трябва да оказва влияние в различни аспекти на застрахователния пазар и конкуренцията, да премахва пречките от административен характер пред инвеститорите. Разработваните и прилагани от нея устройствени правила трябва да гарантират равнопоставеност на стопанските обекти. По този начин държавата трябва да регулира свободното предприемачество, което създава огромно богатство, но и негативни проблеми (екологични, нелоялна конкурентност, и др.). Тя трябва да се явява като допълнителен двигател на пазара, но и като контролор и регулатор на свободното предприемачество, защото оставено без контрол свободното предприемачество е способно да отреже ръката, която му е позволила свободата. Това напълно се потвърждава и от разразилата се финансова и икономическа криза, която засега реалната икономика на много европейски и азиатски страни, и даде своето отражение и у нас.

От своя страна държавата също се нуждае от пазар, но не от пазарен фундаментализъм, затова и реформите в реалната действителност не са очакваните. Изборът между несъвършената държавна намеса и несъвършения пазар следва да се подпомогне от икономическата наука и тя трябва да очертае правилния път към намирането на необходимия баланс посредством разработването и активизирането на регулаторните механизми, чрез които да се подпомогне изоставането.

По принцип при регулирането на бизнеса, и в частност на застраховането, се прилагат две алтернативи: активна и пасивна.

При активната алтернатива регулиращите субекти се намесват по-активно в дейността на застрахователното дружество чрез механизма на по-големите преференции към бизнеса и чрез по-висока степен на изземване на ефекти от дейността. При подобна намеса някои дружества просперират, други оцеляват, а трети

фалират. Практиката на тази алтернатива има различни вариации, които се свеждат до две основни групи страни. В първата се отнасят развитите индустриални страни (Англия, Франция, Германия, Швеция, Япония и др.). Алтернативата на тези страни е доброволен избор и когато се наложи тя може да бъде променена. Балансът между преференции и изземвания е нормален, което гарантира успешното развитие на бизнеса. Във втората група са страни със слабо развита и нарушена икономика, със забавен ход към пазарни условия – някои страни от Латинска Америка и Източна Европа и др. При тях алтернативата е предимно икономическа принуда, а не доброволен избор. Формите са с пазарна недостатъчност, загубени и неплатежоспособни пазари, влошена икономика и др. Преференциите в бизнеса са ограничени, а степента на изземване е висока. Законите данъчни регулатори са фискални, предлаганите заемни капитали са скъпи. Последствията са негативни – печалбите намаляват, капиталите за нови инвестиции са незначителни.

Пасивната алтернатива за регулиране на бизнеса се прилага в силно развитите страни – САЩ, Швейцария, Люксембург, Сингапур и др. Намесата в бизнеса чрез регулатори е повърхностна – по-малко преференции и по-ниска степен на изземване. Регулирането е пазарно и алтернативата е по-близка до функциите на международните регулиращи институции – Международния валутен фонд (МВФ), Световната банка (СБ), Световната търговска организация (СТО) и др..

Инструментите и лостовете, с които се реализират двете алтернативи в бизнеса са регулаторите. Те се подразделят на три основни групи според признаците: субект, характер и адаптивност.

Регулаторите по своя субект са чуждестранни, национални и корпоративни. По характер те биват административни, икономически (финансови, кредитни и валутни) и организационни. Според адаптивността им към бизнеса регулаторите се делят на законови (трудно адаптивни) и пазарни (по-лесно адаптивни).

При осъществяването на финансовия мениджмънт по отношение на действието на

различните регулатори в застрахователния бизнес се налага да се имат предвид следните изводи и решения:

- необходимо е познаването на регулаторите, независимо за кой бизнес става дума (голям, среден, малък) и притежаване на умения за боравене с тях; чрез регулаторите бизнесът може да си осигури допълнителни ефекти, да защитава своята стратегия и тактика от фискалните регулатори;

- икономическите регулатори са разнообразни, преференциални и ежедневно прилагани; бизнесът по-лесно се аклиматизира към тях и по-добре ги понася;

- законовите регулатори (данъци, мита, акцизи, такси), които са сравнително по-статични, ограничават алтернативите, вариантите и решенията в бизнеса; главното при тях е познаването и ползването на преференциите в бизнеса чрез печалба, доходи и продажби;

- административните и организационните регулатори са най-статични и малко преференциални; част от тях са продукт на действащи закони, а друга – на нормативните актове на Правителството;

- регулаторите имат истинска полза за бизнеса, когато се „вписват“ в тактическите и стратегически фирмени решения; „невписаните“ в дейността на застрахователното дружество преференции са загуба, защото лишават бизнеса от ефекти – печалба, доходи, продажби; когато те са свързани със застрахователната стратегия спомагат за неговото проспериране в бъдеще;

- специфични регулатори трябва да се предявяват към чуждестранните инвестиции в България, за да се привличат инвеститори; за сега по-сполучливи са административните и организационните регулатори спрямо бизнеса с чуждестранни инвестиции.

Основните функции, които изпълнява финансовия мениджмънт в застрахователното дружество могат да се сведат до следните:

- застрахователна – при нея финансите изразяват използването на парите за формиране и разширяване на финансовите ресурси на застрахователното дружество и осъществяване на техния кръгооборот в процеса на протичането на застрахователната

дейност. Тази функция осигурява условията за функциониране на дружеството – доставка на активи, канцеларски и други материали, резервни части, сключване на застрахователни договори и осигуряване на финансови средства за извършване на всички плащания и разходи във връзка с нормалното протичане на застрахователната дейност;

- разпределителна – осигурява разпределението в парична форма на дохода, получен от функционирането на застрахователното дружество в съответствие с установените пропорции със застрахователно-техническия план и/или нормативна уредба;

- отчетна – чрез извършени наблюдения, измерване, възприемане, документално отразяване и обработване на данните за всяко състояние и изменения на осъществяваната в застрахователното дружество дейност, количественото се отразяват (отчитат) и качествено се характеризират фактите, явленията и процесите от целокупната застрахователна дейност на дружеството с цел нейното изучаване, контролиране, анализиране и регулиране, когато това се налага;

- контролна – чрез паричната единица се контролира кръгооборота на финансовите ресурси и застрахователно-стопанската дейност в съответствие с Кодекса за застраховане, Търговския закон и други нормативни актове. По своята същност финансовият контрол обхваща формирането, разпределението и рационалното използване на финансовите и другите ресурси в застрахователното дружество. Чрез него се констатира и анализират отклоненията на фактическите от планираните резултати в момента на възникването им. По този начин се откриват реалните причини за появата им и се ускорява процесът на тяхното отстраняване, с което се облекчава реализирането на поставените цели.

- инвестиционна – инвестират се свободните парични средства на капитала и застрахователно-техническите резерви в депозити, дългосрочни и краткосрочни финансови активи и инструменти, в недвижими имоти и други инвестиции с цел получаване на финансови приходи (лихви, дивиденди) или други икономически изгоди.

Застрахователното дружество в пазарни условия, разгледано през призмата на финансовия мениджмънт, трябва да е платежоспособно: да е в състояние на погасява всички свои предстоящи плащания. Платежоспособността намира конкретизация в ликвидността на застрахователното дружество – бързо да маневрира със средствата и да ги трансформира в потребния момент в парични наличности, за да може своевременно да ги използва за посрещане на задълженията и покриване на възникналите разходи. Рисковото състояние на застрахователното дружество обуславя необходимостта от поддържане на капиталова адекватност и потребния минимален размер на собствените средства, осигуряващи неговата платежоспособност.

Капиталовата адекватност дава представа за съотношението между собствените капитали и рисковите активи на застрахователното дружество. Тя представлява система от нормативно регламентирани количествени регулатори (съотношения, размери, коефициенти) между собствения капитал и структурата на активите и пасивите на застрахователя с оглед осигуряването на неговата финансова стабилност за продължителен период и гарантиране интересите на застрахованите, акционерите и другите кредитори. Капиталовата адекватност се обезпечават, поддържа и регулира чрез границата на платежоспособност и гаранционния капитал, а се контролира от Комисията по финансов надзор, Управление „Застрахователен надзор“.

Общата сума на собствените средства на застрахователите, намалена с нематериалните активи, по всяко време трябва да е най-малко равна на границата на платежоспособност, изчислена по действащата наредба на надзорния орган.

Финансовият мениджър трябва да следи и контролира и провежданата тарифна политика, защото всяко занижаване на застрахователната премия с цел да се привличат клиенти, може да намали собствените средства и платежоспособността на дружеството и да не му позволи да покрие своите задължения към клиентите, да достигне до несъстоятелност или фалит, от което ще загубят и застрахованите.

Размерът на наличните средства на застрахователното дружество зависи от основния акционерен капитал, събираните застрахователни премии, създадените фондове и резерви, (обулавящи се и от степента на зрялост на застрахователните отношения и нормативно регламентирания изисквания за тяхното формиране) и от привлечения капитал (дългосрочни и краткосрочни задължения). С течение на времето собственият и привлечения капитал, както и застрахователните фондове и резерви търпят изменения.

За постигане на нарастване на собствените средства и осигуряване на необходимата платежоспособност на дадено застрахователно дружество пред финансовия мениджър са налице няколко възможности.

Първата възможност е да се увеличи размера на основния капитал чрез привличане на нови акционери и/или събиране на допълнителни вноски от акционерите. В условията на пазарната икономика инвестиращите в застрахователно дружество очакват възвръщаемост на средствата. Ако се изисква много голям размер на акционерния капитал и не се осигурява очакваната възвръщаемост на средствата, инвеститорите могат да се оттеглят. Затова тази възможност трябва да се съобразява с конкретната моментна ситуация.

Втората възможност е преобладаващата част от реализираната печалба да се капитализира или да се заделя като общи и целеви капиталови резерви, но това не може да разреши проблема с дефицита в новосъздадените и с малък обем застрахователни дружества. Тази насока е приложима повече за преуспяващите и големите застрахователни дружества.

Третата възможност е да се увеличават непрекъснато доходите, които се получават от инвестициите на свободните парични средства на капитала и техническите резерви и те да се обвържат с една сигурност. Но при съществуващите икономически условия и тази възможност не винаги може да се реализира, защото насоките за инвестиране на свободните парични средства не са толкова големи и възможната доходност е ограничена (ниски лихвени проценти, невисоки дивиденди, високи

цени на недвижимите имоти и пр.). Настъпилата финансова и икономическа криза рязко намалява възможностите за увеличаване на доходите от инвестиции в акции и други ценни книжа и постепенно намалява и търсенето на недвижими имоти. Затова тази възможност също трябва да се съобразява с конкретната ситуация.

Четвъртата възможност е да се увеличи събираната застрахова-телна премия, но конкуренцията на застрахователния пазар, следена от Комисията за защита на конкуренцията, от една страна, и защитата на потребителите от Федерацията на потребителите, от друга страна, възпрепятстват повишаването на застрахователната премия над пазарната и реално необходимата за посрещане на риска. В условията на зародилата се финансова криза, която вече даде и прадължава да дава своето отражение върху реалната икономика и у нас, приходите от продажба на застрахователни продукти в редица застрахователни дружества в настоящата година и в близкото бъдеще няма да могат да се увеличават с предходните темпове, независимо, че застраховките ще поскъпнат, намаленото им търсене ще доведе до свиване на обема на застрахователната дейност в някои от дружествата, съкращаване на персонал и до изпадане в състояние на рецесия. Затова финансовите мениджъри трябва да търсят нови възможности за увеличаване на собствените средства и осигуряване на необходимата платежоспо-собност на застрахователното дружество.

Петата възможност се отнася до провеждане на режим на непрекъснато намаляване на разходите за функционирането на застрахователното дружество (административно-стопанските, аквизиционните комисии, социалните, разходите за реклама).

Шестата възможност е да се положат усилия за своевременно инкасиране на всички вземания на застрахователното дружество от клиенти по разсрочени вноски, от посредници, съзастрахователи, презастрахователи, регресни иски и други.

Последната възможност за осигуряване на платежоспособността на застрахователното

дружество е да се осъществява едно съвременно управление на рисковете, свързани със застрахователната дейност, за да се намалят последиците от тяхното реализиране. В условията на пазарната икономика, проблемите на риска имат важно значение за почти всички структурни звена на икономиката, и особено за застрахователните дружества, чиито предмет на дейност е поемане на отговорност за рисковете. Те са неразделна част от тяхното управление и имат определяща роля за сигурността им и за сигурността на застрахованите и персонала. Самата застрахователна дейност носи много рискове, които трябва да се изучават и осмислят от мениджърите и техните екипи, с цел да предприемат подходящи действия за тяхното локализиране и своевременно отстраняване, преодоляване, избягване, балансиране или неутра-лизиране. Всички тези процеси и дейности, свързани с идентифицирането, диагностици-рането, оценяването, контролирането и мониторинга на рисковата ситуация и финансирането и преодоляването на последиците от реализирането на риска в застрахователното дружество също подлежат на управление. За решаването на тези въпросите и явленията, свързани с риска се формира ново научно и практическо направление, наречено риск мениджмънт. Последното има като обект на своята изследователска, теоретико-практическа и методологическа дейност гарантира-нето на необходимата степен на сигурност за нормалното функциониране на застрахователното дружество чрез предпазване от последиците, настъпили вследствие на реализира-нето на рисковете и повишаване на надеждността и продуктивността в застрахователния бизнес. Или казано с други думи ролята на риск мениджъра е да се занимава с всички рискове, които са в обсега на задълженията на мениджърите. В реалната действителност обаче не във всички застрахователни дружества има риск-мениджър и твърде често неговите функции се възлагат на финансовия мениджър или на структурно звено, намиращо се в негово йерархическо подчинение.

В много застрахователни дружества вниманието в застрахователния бизнес в повечето случаи е насочено към „нещо друго”,

но не и към рисковете, които го съпътстват. „Това „нещо друго”, както посочват Питърс и Уотърман, е прекаленото осланяне на откъснатите от действителността анализи, правени във фирмените „кули на мечтите”, и прекомерното разчитане на финансовите „фокуси” – средствата, които на пръв поглед като че ли елиминират рисковете, но същите за нещастие парализират и действието”. Управлението на риска е важно за всяко застрахователно дружество, затова когато вниманието се насочи към него, резултатите от застрахователната дейност винаги са позначими и се постигне една по-голяма сигурност и конкурентоспособност при нейното протичане. Добри финансови резултати от осъществяването на застрахователния бизнес се постигат не само благодарение на добрите застрахователни тарифи, добре организираната външна мрежа, използваните човешки, финансови и информационни ресурси или предлаганите висококачествени застрахователни продукти и услуги, но и от управлението на риска, който съпътства застрахователния бизнес. Неговото проучване, идентифициране, оценяване и опознаване позволява да се предотвратят или намалят неблагоприятните последици при реализирането му, което в крайна сметка ще доведе до постигането на още по-добри финансови резултати в дейността на застрахователното дружество.

Финансовите мениджърите на застрахователното дружество са наясно, че осъществяваната дейност и нейното управление са изложени на редица рискове и че застрахователният бизнес е немислим без рискове. Те, обаче, не могат да знаят точно всички рискове, които съществуват при съответните обекти, на какви рискове са подложени, колко са поеманите рискове, дали те ще се реализират и какви ще бъдат последиците (вредите, загубите) при тяхното настъпване. В своята дейност мениджърите се стремят да вземат най-доброто между известните им алтернативни управленски решения. Възможно е обаче, освен известните алтернативни решения да съществуват и други, за които те нямат информация или не допускат, че е възможно да съществуват. Дори не е изключено

най-доброто решение да бъде между неизвестните алтернативи. При подобна ситуация възникването на риска се обуславя на съществуването на неизвестни алтернативи и се повишава вероятността от настъпването на риска в осъществяваната застрахователна дейност. Затова при управлението на застрахователното дружество и на неговите финанси мениджърите трябва да имат разработена стратегия за финансирането на риска, за покриването или трансфериране на загубите, предизвикани от неговото реализиране. Възможните алтернативни варианти за възстановяването или компенсирането на последиците от реализирането на рисковете са:

- самостоятелно чрез собствени средства и сили от текущо постъпилите приходи от застрахователна премия;
- от предварително създадени капиталови и застрахователно-технически резерви;
- за сметка на клиентите чрез увеличаване застрахователната тарифа;
- чрез получаване на заеми от кредитни институции за компенсиране на понесените загуби и възстановяване на дейността, при недостиг на собствени средства;
- чрез трансфериране (прехвърляне) на отговорността за частично или пълно компенсиране на последиците от реализирането на риска на съзастрахователи и презастрахователи.

В краткосрочен аспект у нас съществуват рискове, свързани с настъпилата световна финансова криза, които дава своето отражение по отношение на нарастване на търговския дефицит, забавяне на икономическия растеж, намаляване на преките чуждестранни инвестиции, намаляване на заетостта и увеличаване на безработицата. Тя неминуемо вече засегна голяма част от дейността на предприятията и оказва влияние и върху застраховането. Затова финансирането на последиците от реализирането на рисковете придобива съществено значение за всяко застрахователно дружество.

Нито една от предложените алтернативи не може самостоятелно да разреши въпроса за увеличаване на собствените средства, за

подобряване платежоспособността и защитата на интересите на застрахованите. Но всички те в своята съвкупност позволяват да се избират при конкретните ситуации оптималните възможности и да се постигат поставените цели в тази насока. От икономическа гледна точка някои от посочените алтернативи имат съществени недостатъци, защото те натоварват застрахователното дружество като цяло, а с прекомерното увеличаване на капитала се намаляват възможностите за неговата възвръщаемост, възпрепятства се плащането на дивиденди и др. Всички тези неща трябва да се съобразяват от финансовия мениджър и да се решават по оптимален начин.

Финансовият мениджмънт е „компас“, който посочва на ръководството на застрахователното дружество накъде и как да го „движи“ с оглед достигане на поставените цели или доколко то се насочва в желаната, правилната посока. А за да се осъществи това е необходимо финансово-счетоводната дейност да позволява по всяко време да се предостави необходимата информация за финансовото състояние на застрахователното дружество, за неговата платежоспособност, за равнището на неговата рентабилност (печалба). Едновременно с това тя трябва да ориентира ръководството на застрахователното дружество за размера и вида на направените застрахователни плащания и разходи, за величината и структурата на получените приходи, за вида и размера на задълженията и вземанията, за относителния дял на собствения и привлечения капитал и пр.

Финансовият мениджмънт се развива непрекъснато в съответствие с потребностите на управлението и без неговото правилно осъществяване при новите пазарни условия, нито едно застрахователното дружество не може да просъществува продължително време и да просперира. Той е по принцип всеобща, повсеместна дейност в управленската структура, затова е необходимо да се овладее и прилага от всички участници в процеса на управлението на финансовите ресурси на застрахователното дружество. Наличието на общи черти в проявление на счетоводството и финансовият мениджмънт не дава основание за тяхното отъждествяване. Финансовият

мениджмънт има по-широк обхват на действие и е насочен, както вече се посочи, към управление на финансови ресурси и резултати, а не към констатирането на финансова информация за състоянието на застрахователното дружество през изминал отчетен период, за крайни финансови резултати, които то е постигнало. При това проблемите на финансовия мениджмънт се разглеждат не само от позицията на текущата дейност на застрахователното дружество, а преди всичко с поглед насочен напред в бъдещето. Навременното осигуряване на достатъчно финансови ресурси и тяхното резултатно използване е една от най-сложните и трудни за постигане цели на финансовия мениджмънт, предопределящи съществуването, развитието и просперирането на всяко застрахователно дружество. Поддържането на равновесието между тези два процеса - набиране и изразходване на финансови ресурси се постига чрез финансовия мениджмънт.

Всички тези нововъведения, които настъпват в управленската наука с обособяването на финансовия мениджмънт позволяват да се разработи гъвкава застрахователна стратегия на всяко дружество, да се определи номенклатурата на застрахователните продукти в съответствие с динамиката на потребителското търсене на пазара и да се дефинира неговата маркетингова политика (продуктова, ценова, пласментна и комуникационна).